

Доведено, що інтенсифікація навчальної діяльності в профільній середній освіті є необхідною умовою для підвищення її ефективності та відповідності сучасним суспільним і професійним запитам.

Обґрунтовано, що мотиваційна функція педагогічних технологій у профільній середній освіті є ключовою для формування внутрішньої освітньої мотивації учнів, розвитку їхньої пізнавальної активності та професійного самовизначення.

Визначено педагогічні технології, які сприяють реалізації функції формування уміння приймати рішення в умовах профільної освіти. Серед них проектне навчання, кейс-аналіз, гейміфікація, тренінгові технології, технологія портфоліо. Описано підходи щодо адаптації технологій навчання до логіки кожного освітнього профілю.

Виокремлено педагогічні технології, що дають змогу реалізувати комунікативний потенціал профільного навчання, серед яких: дискусійні технології, проектне та кейс-навчання, імітаційне моделювання, цифрові платформи з функціями інтерактивної взаємодії.

З'ясовано, що контролююча функція педагогічних технологій у профільній середній освіті трансформується з класичного інструмента перевірки знань у комплексний засіб педагогічного супроводу, розвитку, рефлексії та професійного самовизначення.

З'ясовано, що прогностична функція педагогічних технологій передбачає здатність забезпечити передбачення змін в освітньому розвитку учня, створити умови для побудови індивідуальної освітньої траєкторії, зорієнтованої на набуття компетенцій, необхідних у майбутньому.

Дидактичний потенціал профільної середньої освіти в ліцях: специфіка мовно-літературного спрямування

О. В. Барановська,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН України*

Профільне навчання є важливим чинником модернізації освіти, адже сприяє узгодженню її змісту з потребами ринку праці, розвитку інтересів і професійного самовизначення старшокласників. Протягом роботи над дослідженням було проаналізовано організаційно-дидактичний компонент профільного навчання в ліцях як системно структуровану сукупність мети, принципів, форм, методів, засобів і педагогічних умов, спрямованих на реалізацію змісту профільної освіти відповідно до індивідуальних освітніх потреб та професійних орієнтацій старшокласників та націлених на результат – випускника ліцею з сформованими компетентностями, готового до подальшого навчання та професійної діяльності. Розглянуто низку платформ та матеріалів для роботи для вчителів, розроблених для забезпечення якісного впровадження профільної середньої освіти в ліцях (презентація концептуальних засад освітніх галузей; освітня платформа «Зміст

Профільна»). Здійснено аналіз підходів до мовно-літературної освіти старшокласників як інтегрованого простору розвитку критичного мислення, комунікативної культури та творчої самореалізації особистості. Проаналізовано головні цілі та орієнтири мовно-літературної освіти старшої школи, підходи до реалізації ключових компетентностей та наскрізних умінь (українська мова, українська та зарубіжні літератури); курси за вибором, які охоплюють різні аспекти: розвиток читання, аналіз художніх і публіцистичних текстів, формування навичок академічного та творчого письма, оволодіння комунікативними стратегіями. Доведено необхідність створення моделі сучасного випускника із залученням дидактичного потенціалу різних типів закладів освіти, де головною метою буде формування його як майбутнього активного члена соціуму та перетворювальної життєвої сили: компетентного читача, грамотного користувача в інформаційному просторі, ефективного командного комунікатора, свідомого громадянина України, проактивного суб'єкта вибору та емоційно зрілої особистості. Встановлено, що ефективність формування готовності до життєвого вибору визначається низкою чинників: освітнім середовищем, соціальною та політичною ситуацією в країні, застосуванням сучасних методик профорієнтаційної роботи, інтеграцією формального та неформального навчання, а також забезпеченням психологічної підтримки учнів. Виокремлено основні завдання кожної зі складової: *компетентний читач* (реалізація концепції читання як особистісної та освітньої потреби; усвідомлення ролі читання у розвитку мислення, мовлення й творчої уяви; виконання творчих завдань на основі власної читацької бази); *грамотний користувач в інформаційному просторі* (формування інформаційної та цифрової компетентностей як основи освітньої та професійної діяльності; формування умінь здобувати, передавати, перетворювати, критично оцінювати та перевіряти достовірність інформації; створення власних інформаційних або мультимедійних продуктів: презентацій, блогів, творчих медіапроектів; створення середовища духовної безпеки та протидії пропаганді, розуміння ціннісних конфліктів сучасного суспільства); *ефективний командний комунікатор* (формування комунікативних навичок у різних соціальних ситуаціях; формування вміння співпрацювати, домовлятися, приймати рішення в команді, досягати результатів в навчальній та професійній діяльності; участь у творчих групових проектах, що вимагають спільного пошуку ідей, нестандартних рішень, вироблення колективного результату); *свідомий громадянин України* (формування національної ідентичності, активної громадянської позиції; участь у творчих соціальних і волонтерських ініціативах; виховання шанобливого ставлення до культури, історії, мови українського народу; розроблення та реалізація власних соціально значущих проектів); *проактивний суб'єкт вибору* (формування здатності самостійно визначати цілі, планувати дії та приймати рішення; розвиток умінь оцінювання ризиків, прогнозування результатів; залучення до виконання творчих, проблемно-пошукових завдань, що потребують самостійного вибору стратегії дій; виховання відповідальності, наполегливості, готовності до змін і саморозвитку); *емоційно зріла особистість* (формування емоційної саморегуляції, стресостійкості, емпатії; розвиток умінь використовувати творчість як засіб емоційного самовираження та гармонізації

стану; створення сприятливого емоційного середовища для саморозвитку і співпраці; формування основ емоційного інтелекту). Представлено результати дослідження шкільних підручників, яке показало, що формування цих складових передбачає розвиток читацької, інформаційної, комунікативної та соціальної компетентностей, критичного мислення та громадянської відповідальності, сприяючи вихованню свідомих і відповідальних громадян, здатних ефективно адаптуватися до змін. Визначено ключову роль старшої школи у закріпленні ціннісного ставлення особистості до суспільства, держави та власної ролі в ньому, підкреслено значущість мови, художньої та документальної літератури, а також ефективних методик патріотичного виховання. Розглянуто питання виявлення обдарованості учнів у сучасних умовах та вплив нестабільного середовища на навчальні досягнення старшокласників, включно з обдарованими. Акцентовано на важливості створення та адаптування існуючої бази діагностувальних методик обдарованості, які може використовувати вчитель в процесі навчання. Узагальнено та систематизовано результати дослідження в методичних рекомендаціях для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти «Впровадження дидактичних систем профільної середньої освіти» (згідно із завданнями дослідження) та розділі до колективної монографії «Дидактичні системи профільної середньої освіти». Проведене дослідження засвідчує необхідність комплексного підходу до впровадження профільного навчання та зростання особистості – сучасного випускника, який поєднує високий рівень професійної, читацької, інформаційної та громадянської компетентностей, здатний свідомо здійснювати життєвий вибір, адаптуватися до змін і реалізовувати свій потенціал у сучасному суспільстві.